

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 22. De obligatione ad restitutionem damni illati proximo in bonis
corporis,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

Obligatio inferenti proximo damnum in bonis supernaturalibus.

304. **D**E restitutione autem ceterorum bonorum quae communiter, bonorum spiritualium nomine intelliguntur. Observandum est primo in talibus bonis, non posse quidem directe, & immediate, sicut in bonis externis, noceri proximo: posse tamen indirecte, & remote: nimirum movendo voluntatem ipsius. Id quod potest tribus modis fieri: 1. solo exemplo, seu offensione & scandalo: 2. non tantum exemplo, sed & verbis, hoc est, consilio, & persuasionibus malis: 3. vi, dolo, fraude, aut minis.

Observandum secundo, posse quem in eisdem bonis bifariam proximo nocere, uno modo positive, seu efficiendo ut mittat illa, quae iam habet: sic haeretici nocent catholicis, quos pervertunt, & ad catholica fide excidere faciunt: sic etiam nocent homines improbi hominibus piis, quibus persuadent ut pium vitae institutum relinquunt. Altero modo privative, nempe impediendo proximum ipsum ne consequatur huiusmodi bona, quae alioqui consecutus esset, ut ne recipiat fidem catholicam, aut non agat poenitentiam, vel non redeat ad virtutis viam, quando ab ea aberrat.

Observandum tertio, posse aliquem nocere proximo in dictis bonis spiritualibus, vel inducendo illum ad peccatum, per quod destruitur bona gratiae, vel auocando illum a meliori bono, ut a perfectionis statu, qualis est religionis; aut ab aliis quae sunt supererogationis, & consilij Evangelici. Ac cum haec ita sint, conveniunt Doctores in tribus.

305. Primum est, quod si autem peccet ille, qui in bono spirituali nocet proximo, etiam solo exemplo male: Nam qui el nocet in temporalibus graviter peccat ut manifestum est: nisi rei paritas aut ignorantia excuset: minusque peccatum est ceteris paribus, in temporalibus, quam in spiritualibus proximo nocere; iuxta cap. Ex merito & cap. De virosiores 6. q. 1. ubi deteriores esse dicuntur qui vitam moremque corrumpunt, iis qui substantiam, & praedia diripiunt.

306. Secundum est, quod ille non peccet, qui alium a statu perfectiori retrahit propter causam legitimam: ut ille qui dissuadet aeterni, ne ingrediatur religionem ad quam est omnino ineptus. Nam tale consilium est salutare, habita ratione circumstantiarum loci, temporis, & conditionis, qualitatisque personae: nempe quia parentes habet in extrema necessitate constitutos, quibus tenetur providere; aut quia est ingenij valde mutabilis; aut quia probabiliter putatur non perseveraturus; aut quod plus detrimenti quam utilitatis ex ipso ingressu capiet religio, aliaue simili de causa. Quamquam generatim dissuadere religionis ingressum, magna impetitas est: praesertim si id fiat ex haeresi; quae quis sibi persuadet statum secularem esse religioso statu praestantiorum.

307. Tertium est, quod is qui vi, dolo, fraude, aut minis nocet alicui in bonis spiritualibus, cum ei inferat iniuriam, teneatur talem vim, vel fraudem, vel dolum, vel minas removere; ut is qui vi impedit religionis ingressum, tenetur vim ipsam removere. Item haeretici qui fraude, vel dolo catholicos pervertunt, dum convertuntur debent his fraudem patefacere, ut & ipsi convertantur. Illud quod locum habet in illo etiam, qui ex ignorantia seu vincibili seu invincibili damnus intulit. Sic enim ille qui ex ignorantia etiam invincibili induxit alium in haeresim, tenetur ea re cognita, illi quem induxit contrarium ostendere. Similiter Confessarius qui respondit poenitenti aliquid licere, quod non licet; tenetur postea illum de veritate instruere: & ut habet Navar. in Enchir. c. 14. n. 171. qui alterum vi, dolo, aut fraude induxit ad peccandum mortaliter, tenetur pro viribus eniti ut bonum gratiae, quod sua opera perdidit, ipsi restituatur: nempe inducendo ipsum ad poenitentiam, & excitando ad bona opera, orando pro illo, per se, & per alios: quia si iniuria facta proximo in bonis temporalibus, refarcienda est quantum potest, multo magis facta in bonis animae.

308. Vnum autem est quod inter ipsos Doctores versatur in controversia: nimirum ad quam restitutionem teneatur is qui proximo in spiritualibus nocet: non quidem vi, dolo, aut fraude, sed exemplo aut persuasionibus, vel consilio. Ac plures quos lib. 4. cap. 2. dubit. 1. Petrus à Navar. refert, se nescire tene-ri tale damnus refarcire, vel dissuadendo illud effica-

citer; vel si non possit, orando Deum pro male suo; vel denique se vel alium tradendo religioni cum ab illius ingressu aliquem retraxit. Sed melius Syl. & alii, quos idem ibid. consequenter Petrus refert, & sequitur. eum qui inducendo proximum ad peccatum, nocet illi in spiritualibus sine vi, aut dolo, aut fraude, ad nullam restitutionem teneri ex iustitia, sed tantum ex charitate: eo scilicet modo quo tenetur iuvare quemcumque proximum ratione praecipue de correctione fraternali: inducendo illum ad poenitentiam, & ad alia bona opera piis monitionibus, & precibus pro ipso ad Deum fufis. Cui sententia Molinain citata disput. 50. n. 6. subscribitur. Probatur verò tum ex iure civili per illa verba in lege 2. §. ult. ff. n. d. d. Nemo ex consilio obligatur, & dicitur non expediat ei cui dabitur, quia liberum est cuique apud se explorare, an expediat sibi consilium. Tum ex iure canonico per regulam 62. iuris in 6. nullus ex consilio (dummodo fraudulenter non fuerit) obligatur. Ad quam videri potest glossa. Tum deum aperta ratione: nempe quod obligatio ad restitutionem, sequatur ex illata iniuria, quae non fit scienti & volenti. ex reg. 27. iuris in 6. omnisque amissio gratiae scienter fiat, voluntariaque sit. quam qui recuperare non vult, sed perseverare in peccato, ostendit se de damno accepto non curare: sicut nec si persuasus rem suam abiicere in fluvium, quam si velit recuperare potest, censetur eam non curare.

Quae ratio ostendit etiam; teneri posse, quod ex Soto in lib. 4. de iust. & iure quest. 6. art. 3. approbat Petrus à Navar. in eadem dubit. 1. num. 12. eum qui sine vi fraude vel dolo aliquem retrahit à religione, etiam professum, non obligari eo nomine religionem ingredi: neque ex iustitia ad ullam restitutionem teneri per se, seu quatenus retracto nocet in spiritualibus. Nam tali, ut potest scienti & consentienti, non fit iniuria; & per consequens nec respectu illius peccatur contra iustitiam, sed solum contra charitatem. Respectu autem religionis, illud quod Soto addit, eum qui retrahit aliquem à religione, cui valde utilis est teneri ad restitutionem, eo quod religioni ipsi in temporalibus nocet. Illud inquam; partim concedi potest, partim negari. Concedi quidem si retrahat illum qui iam obligatus est religioni per votum in ea emissum, & acceptatum prout fit in professione. Nam tunc reuera inferit iniuriam: quandoquidem sicut servus legalis, si aliquid temporale habeat, acquiritur illud habet vel acquirit domino suo, non sibi: & Religiosus non sibi sed religioni habet, vel acquirit. At verò quando is qui retrahit nondum adstrictus est religioni, sed tamen habet propositum adstringendi se, non est obligatio ad restitutionem: quia tunc dissuasio non est contra iustitiam, sed tantum contra charitatem. Nam in eo iniuriam non fieri religioni, patet: quia religio ante votorum acceptationem non habet ius in proponentem illius ingressum, ac in res ipsius. Unde fit, ut perinde in eo contingat, ac in legato: quod faciendo, qui aliquem sine vi, fraude, vel dolo auerit, non inferit iniuriam legato, qui non aliter ius habebat quam interueniente libera voluntate legantis. Pro qua doctrina faciunt habita in praeced. num. 150. & aliquot sequentibus. Eam persequitur consequenter Petr. à Navar. & Lud. Molina in disput. 51.

C A P V T XXII.

De obligatione ad restitutionem damni proximo illati in bonis corporis.

S U M M A R I U M.

- 310 Homicida aut mutilator tenetur ego refundere tam lucrum cessans, quam damnus emergens idque integrum.
 311 Nisi quod in recompensatione lucri, quod occisus facturus erat tota vita, spectandum sit tantummodo quale probabiliter foret.
 312 Ex quo nihil deducendum est ob cessationem à labore operandi ad lucrandum.
 313 Talis restitutio faciendae est laevis non modo pauperibus, sed etiam divitibus: aut heredibus eorumdem.
 314 Haeredes alij necessarii, alij non necessarii: illis faciendae est restitutio sustentationis, quam accepissent à defuncto: non item huius.

- 315 Homicida non tenetur restituere creditoribus occisi, quæ illi soluis-
set, si vixisset.
- 316 Qui puniatur pœna rationis, nihil tenetur restituere pro vita ere-
pta.
- 317 Nec item in conscientia tenetur, si heredes defuncti talem com-
pensationem remittant.
- 318 Immo nec si non remittant, debet illi aliquid restitui in vita ere-
pta compensationem.
- 319 Debet autem Deo, & defuncto: & quid.
- 320 Obligatio homicide transit ad ipsius heredes, & procedit si-
ue occisio iniusta fiat priuata auctoritate, siue publica: & siue
committendo, siue omittendo: & quantumuis esset ab alio perpe-
tranda.
- 321 Ex iniusta occisione non oritur obligatio ad restitutionem.
- 322 Nec cum quis prouocatus ad pugnam occidit defendendo se, etiam-
si forte debuit moderationem defensionis excedat.
- 323 Secus si non sit prouocatus, etiam si iniustus.
- 324 Nisi fuerit debita moderatio defensionis: quæ seruata ex-
cusatur à restitutione, etiam si ob aliquam iniuriam illatam inua-
sus fuerit: nisi iniustus sit licite, qualis est criminosis auctoritate lu-
dicis.
- 325 Ad quid tenetur homicida innocenti, cui crimen ipsius falso im-
putatur.
- 326 Nihil restituendum est virgini cuius stuprum peractum est de eius
libero consensu.
- 327 Quod procedit etiam si precibus, & blanditijs ad consensum in-
ducta sit.
- 328 Nisi stuprator aduertere potuerit, non confectire liberè,
tantumque ex verecundia vel metu non resistere, quantum de-
bet.
- 329 Tenetur ad restitutionem, qui per vim aut fraudem deflorauit
virginem.
- 330 Ad quam tenetur cum non intercessit promissio matrimonii.
- 331 Ad quam verò cum talis promissio intercessit.
- 332 Ad quid tenetur cum promissit quidem matrimonium, sed animo
deceptorio.
- 333 An tenetur aliquid restituere patri puella deflorata.
- 334 An tenetur ad aliquid si qua vulgo putabatur virgo, reuera non
fuerit, & quid tenendum sit de eo qui obstrictus voto ingrediendi re-
ligionem, nuptias promissit puella.

Læsiō proximi in corpore, contingit occisione, mutila-
tione membri, vulneribus, verberibus, detractione in
catcerem aut in alium similem locum: ac etiam constu-
patione; per illamque inferri potest damnum tum bonis
naturalibus, ut in vita, membris, libertate, pulchritudine
seu decore corporis: tum etiam in bonis externis; ut quia læ-
sus, propterea desit lucrari: vel quia cogitur facere aliquos
sumptus, tum demum in honore propter dedecus quod ali-
quando sequitur ex infami percussione. Obligatio autem ad
restitutionem quam talis læsiō inducit specialem difficul-
tatem habet tantum, quatenus nascitur ex homicidio, vel mu-
tilatione, aut ex virginis defloratione, namque ex his quæ an-
te dicta sunt, aut quæ post dicentur, omnis de aliis difficultas
tollitur. Hoc igitur caput duabus partibus distinctum, com-
plectetur priorē partē quæ spectant ad obligationem resti-
tuendi natam ex homicidio vel mutilatione: posteriorē verò
eam quæ oritur ex virginis constupratione.

PRIOR PARŒ CAPITIS.

De obligatione restituendi prout nascitur ex homi-
cidio, vel mutilatione.

310. **Q**ui iniuste & contra 5. decalogi præceptum, suo loco in
sequenti parte tomo 2. expl. candum; interficit aut
mutilat proximum, teneatur restituere damna omnia, in tem-
poralibus per eam iniustitiam data; inter quæ damna com-
putantur lucrum cessans in eo qui per acceptam iniuriam im-
peditur ab vlti officij lucrosi: computantur etiam ante mor-
tem cōsumpta pro Chirurgis, Medicis, medicinis, & cibis: ac
in vniuersum quæcūq; aliæ expensæ ea de causa factæ, detra-
hendo tamen illa; quæ percussus alias cōsumpturus erat in
cibis & potu: cum percussus solius incrementi fuerit causa
iniusta. Itemque restringendo ad sumptus, qui attentæ quali-

tate personæ occisæ, aut vulneratæ rationabiliter facti sunt.
Licet enim homicida quæ ad superfluos fuerit occasio, non
fuit tamen causa. Atque horum (in quibus Doctores con-
uenire notat pluribus citatis Petrus à Nauarra, in libr. 4. De
restit. & Lud. Molina in tractatu. 3. de iust. & iurè, ille in cap. 6.
dub. 10. initio, & hic disp. 83. sub initium) Ratio est, quia iure na-
turali quilibet tenetur ad restitutionem damnorum quæ in
temporalibus iniuste inultit, ex cap. Fin. De iniurijs & dam-
no dato.

Aduerte autem, quod idem à Nauarra ex Soto addit, resti-
tutionem de qua agimus, esse quidem faciendam in inte-
grum, respectu præteriti lucri cessantis: non tamen respectu
lucri futuri, seu quod occisus vel mutilatus fecisset per ope-
ras lucrosas, quas toto vitæ tempore exercuisset. Prior pars
probat: quia vbi est certa quantitas damni, huius reparatio
debet fieri integra; alioqui iustitiæ æqualitas non seruaretur.
Itaque is qui percussit rusticum, ideo coactum per mensem
domi manere, mercedis dierum quas certò accepisset labo-
rando, perinde tenetur restituere, ac si illum vi vel dolo detri-
nuisset.

Posterior pars, verò probatur, quia talium operatum iac-
turam damnosam, per restitutionem refarciri necessarium
est quidem, non tamen secundum quantitatem lucri ex eis
prouenturi, sed secundum probabilem expectationem eius-
dem lucri: quod cum impediri potuerit multis vijs, mi-
nus in illa valet, quam valeat in re: sicut & fructus ter-
ræ plus valet in se, quam in flore vel in semente. Vnde opti-
ma procedendi regula in ea re videtur esse, vt arbitrio
prudētis fiat eiusmodi restitutio; habitâ ratione cir-
cūstantiarum, personæ, loci, temporis & aliarum: scilicet vt
non soluantur omnes operæ quotquot possent futuræ esse:
sed quas probabile est fore faciendas ab occiso, si superuixis-
set; vel à mutilato, si mutilatus non fuisset: suppositâ æ-
tate ipsius, & impedimentis quæ potuissent ipsum ab ope-
rando reuocare: Similiter vt aliquid detrahatur eo nomine,
quod lucrum ex talibus operis, non fuerit actū; sed tantum
in spe, multique successibus aduersis expositum. Siquidem
occisus vel mutilatus poterat vitæ institutum mutare, detru-
di in carcerem, ægrotare, vel breui mori: vnde fit vt talia mi-
nus valeant, quam si extarent actū. De quibus in citatâ dispu-
tatione 83. & in sequenti 87. Ludouicus Molina plenius: in
quibus non immeritabiliter ob rationem paulo post subiici-
endam.

Cui præmittere oportet ad dubium: *Vtrum sit aliquid detra-
hendum, eo quod tales opera futura essent cum labore, qui non datur
in occiso: negativè respondendum esse cum Soto in libr. 4. De
iust. & iurè, quest. 6. art. 3. in explicatione tertij argumenti, & Co-
uar. in libr. 2. var. resolut. cap. 10. num. 7. quia si illi qui labore
manuum victitat ademeris laborem, nihil ei relinquas: quan-
do quidem cessans ab opere, nihil lucratur. Adde quod talis
liberatio à labore, non sit grata læso, vt debeat inde aliquid
ei deperire.*

Aduerte etiam oportet, antedictis cōgruenter esse con-
cedendum, quod si occisus aliquos habebat redditus qui so-
lummodo ad vitam ipsius durabant (puta quia gerebat offi-
cium Curie, aut quid simile) tale quoque damnum ex mor-
te emergens refarciendum esse, prout prudens arbitratus
fuerit: attentis circumstantiis debitis, considerataque ætate
occisi; & an esset esset robustus vel debilis, &c.

Cæterum (vt ad rationem cuius meminimus veniamus)
quia in his difficillimum est, moraliter etiam loquendo, arbitriū
ad vniuersum, iuxta rationem iustitiæ commutatiuæ exercere,
atque sic ad effectum perducere; vt restituendo assignetur
cuique damnificato quod ei debetur: optimum consilium est
vti transactione & compositione cum eo ipso, cui faciendâ
est restitutio: præsertim cum sic soleat aliquid de taliter debi-
tis remitti, & creditor esse contentus certâ rationabili summâ
sibi vltro oblata. Quam tandem rationem Molina approbat
in fine cit. disp. 83:

Explicatio difficultatis de eo cui faciendâ est istiusmodi
restitutio.

SECTIO. I.

Sipetas cui faciendâ sit restitutio eorum quæ hæcenus
dicta sunt. Respondendum est, faciendam esse mutilato,

& occisi heredibus tanquam in locū ipsius succedentibus; vt quoad obligationes, ita & quoad iura siue ipsi per testamentum, siue ab intestato succedant. Idq; non solum cum ipsi fuerint pauperes, sed etiam cum fuerint diuites; quando quidem istiusmodi res spectanda non est ex qualitate personæ, sed ex inæqualitate facta in rebus ipsis: in qua consistit iniustitia, quæ radix est, & causâ obligationis ad restitutionem: Vnde homicida perinde hæredibus interfecti diuitibus, non minus quam pauperibus restituere tenetur: ac ille qui furatur à diuitibus non minus, quam qui à pauperibus, tenetur ad restitutionem taliter accepti.

314. **Iam cum hæredes duplices esse possint: alij necessarii hoc est, qui nequeant in totum ab hæreditate excludi per testamentum; vt filij, & vxor: alij non necessarii qui succedunt quidem ab intestato, sed excludi possunt per testamentum, vt fratres, & alij cognati: quæstio est, An si tam hi quam illi sustentantur ab occiso dum viueret, teneatur occisor vtrosque sustentare in restitutionem damni dati. De qua re Scotus in 4. distm. 15. quæst. 3. cuius sententiam Nauarr. approbat in Enchir. cap. 15. num. 22. & post eum alius adhuc citat; Petrus à Nauarr. in lib. 4. De restitut. cap. 6. num. 74. existimat istiusmodi restitutionem faciendam esse vtriusque generis hæredibus, quia vtriusque illatum est nocuum. Sed melior videtur sententia Soti in citata explicat. argumentum tertij sub finem: & aliorum quos refert sequiturque Leon. Lessius lib. 2. De iust. & iure cap. 9. dubit. 26. vt & Lud. Molina in memorata disp. 8. nu. 6. est faciendam, hæredibus necessariis, non item aliis. Ratio est, quia obligatio ad restitutionem ex iniustitia tantum, non ex liberalitatis defectu nascitur. Illud autem quod per homicidium hæredibus non necessariis auferatur, vt alimenta quæ ab occiso accipiebant, non debebatur illis ex iniustitia, sed solum ex liberalitate: cum non censetur vna persona cum occiso, sicut censetur filius cum patre, nepos ex filio cum auo, & vxor cum marito.**

Qui nexu strictissimius causa est cur filiis, nepotibus ex filio, & vxori damnum sustentationis quod patiuntur ex patris seu mariti occisi morte, occisor teneatur ex iniustitia resarcire; tanquam is qui ipsis illud intulerit, auferendo quod erat pars quædam ipsorum: perinde ac si mutilasset aliquo membro, vnde impedirentur laborare ad se sustinendum. Quo tali nexu, cum cæteri careant, nihil eis occisor debet ex iniustitia, vt nec occisus eis debuit. Rationi autem allate in contrarium Respondendum est: aliud esse inferre nocuum alicui, & aliud efficere vt cesset commoditas quam ipse habet: quorum illud, quia est contra iustitiam inducit obligationem ad restitutionem: hoc verò, quia est tantum contra liberalitatem, non inducit. Homicida autem solum facit vt cesset commoditas hæredum non necessariorum non ex liberalitate; non fecit ac quando occisus centum pauperes alebat ex misericordia; ille qui facit vt talis eorundem commoditas cesset, eis damnum contra iustitiam minime infert.

Si quis sciscitetur, An illud quod dictum est de obligatione resarciendi damnum sustentationis hæredibus necessariis, procedat cum sunt per alium sustentandi æquæ commodè; vt filij à patrono vel ab alio amico, vxor à marito cui secundo nupit, apud quem æquæ commodè ac apud priorem se habebit. Responderi potest negatiuè: quia tunc non minus cessat dispendium sustentationis, quam si ad eam sufficientes opes occisus illis reliquisset.

315. **Si quis præterea sciscitetur, An homicida teneatur ad aliquam restitutionem faciendam creditoribus in esse. Responderi quoque potest negatiuè cum Soto & aliis communiter: vt Molina fateatur, licet in contrariam partem propendeat, De iust. & iure tract. 3. disp. 83. num. 8. quia creditor non habet ius in debitorem, nisi quantum extendunt se bona quæ actu habet, vel verosimiliter habiturus erat: quæ vtraque ad hæredes transeunt: illa quidem aditione hæreditatis; hæc verò, restitutione per homicidam ei facta, iuxta antedicta, illorum quæ interfectus lucraturus erat probabiliter. Vnde solutio debitorum ipsius, incumbit hæredibus: non autem homicidæ: nisi ea intentione occidisset, vt debiti restitutionem impediret. Tunc enim tanquam peccans contra iustitiam, damnum securum resarcire teneretur; atque adeo hæredibus non valentibus aut nolentibus restituere, vicem**

debitoris supplere: petinde ac si alius vi vel fraude, aut dolo eamdem restitutionem impediisset.

Explicatio alterius difficultatis. Num vltra iam dicta, teneatur homicida restituere aliquid pro damno vitæ, quod intulit illam iniuste eripiendo; & quantum eo nomine restitui oporteat ac faciendâ sit talis restitutio.

SECTIO II.

Hanc latè persequitur Ludouicus Molina De iust. & iure tract. 3. disp. 84. & 85. Quid autem in particulari tenendum sit ea de re, sequentibus propositionibus declarabitur sufficienter ad nostrum institutum, ac pro quotidiana praxi.

Prima est: Quando aliquis in pœnam homicidij dānatus est pœna mortis, non tenetur ad aliam restitutionem in foro conscientie pro damno vitæ quod dedit. Probatur quia tunc in compensationem talis damni auferitur ab eo æquiualens in eodem bonorum genere, nimirum vita. Sed peculiariter dubium est, an quo casu occisor ita puniatur, super sit adhuc ei obligatio ad restitutionem damnum quæ dedit in temporalibus: pura expensarum factarum in curatioe & defuncti ante ipsius mortem, & cæterorum, de quibus antedictum est. Pars autem affirmans cum Nauar. in Enchir. cap. 15. num. 22. & Couar. lib. 2. var. resolut. cap. 10. num. 7. circa modum, tenenda videtur: vt Molina tenet disp. 84. num. 8. iustitiam & aliquot alios citatis, quia obligatio quæ homicida lege naturali tenetur resarcire damna illata, non tollitur per punitionem quæ in publicam vindictam irrogatur: cum sit tantum compensatio iniuriæ illatæ Reipub. vt arguenteo est, quod etiam si ex morte iniusta nullum sequeretur detrimentum in temporalibus, nihilominus eodem modo homicida iuste puniretur morte temporalis, in compensationem mortis quam iniuste intulit. Ergo quando dānatus simul dedit in temporalibus, id ipsum in conscientia illi restat solvendum; ita vt ab hæredibus ipsius, hæredes occisi talem solutionem exigere possint.

Secunda propositio: Si hæredes occisi, illi ad quos pertinet prosequi accusationem loco defuncti, remittantur homicidij compensationem, ad nullam aliam restitutionem homicida teneatur in conscientia, ratione damni vitæ interfecto iniuste ablatæ. Probatur: quia cum talis compensationis emolumentum spectet ad ipsos, si condonauerint defuncti mortem, quoad ea quæ pro compensatione ipsi poterant exigere (prout est condonandi usus apud viros honestos, pœnæ talionis acquiescentes, qua videatur Iudicis ministerio iniuria sufficienter compensata) liber manet homicida ab omni obligatione ad compensationem, ratione mortis interfecti à se iniuste. Idem iudicandum est, si percussus percussoriantem mortem remittat expressè eandem compensationem. Aduerte tamen quod si dicat in vniuersum se delictum ei remittere, non id ipsum liberum esse ab obligatione resarciendi damna secunda ex tali percussione: quoniam intelligitur remissio facta solum quoad iniuriam & vindictam, etiam per Iudicem: non autem quoad damna pecuniaria, quæ non censetur eo ipso pati velle, quod iniuriam remittat, nisi & id ipse explicet.

Aduerte etiam obiter: homicidam, si per homicidium causa fuerit, vt pro occiso non fiant tot sacra & opera pia quot fieri præcepisset, nisi ea ratione mortem obisset: cogendum esse à Confessario vt propriis orationibus, aut Missæ sacrificiis, aut elemosynis procuret talia compensare, quia cum in eo damnum intulerit animæ occisi, curandum est, vt illud resarciat quoad potest. Nam ea ex parte, quantumvis defunctus nulla in re defraudatus esset, & mors condonata fuerit homicidæ, semper tamen consentaneum est & de naturali æquitate, huic in penitentiam aliquid pro anima illius iniungi. Non tamen de iniustitia; vt loco citato notat Sotus: & ratio est, quia bonum spirituale non potest esse pretium rei temporalis, cum sint res diuersi ordinis, non habentes in quo æquivalente censeri queant.

Tertia propositio: Quando homicida non puniatur pœnæ talionis, etiam si hæredes defuncti, quorum est aduersus ipsum agere, illam non condonent, nihil teneatur dare eis in compensationem vitæ occiso ablatæ. Ita tenent locis citatis Nauar. & Couar. & alij quos refert & sequitur Petrus à Nauar.

in lib. 4. De restit. cap. 1. num. 80. Probatur autem quia statim non potest, qui ille dare teneatur. Nam vita non est estimabilis pecunia: utpote Superioris ordinis, perinde ac fama de qua Prover. 22. Melius est nomen bonam quam divitiæ multa. Quæ vero sunt diversi ordinis compensari non possunt, nec in eis constitui potest æqualitas; quam restitutione requirit ex iustitiæ regula, posita in eo ut id ipsum quod ademptum est, aut saltem æqualens restituatur. Accedit, ut alias rationes omittam, quod bonum vitæ non sit, ut ita dicam, transmissibile ad hæredes: quod satis arguit, non esse pro illius speciei damno faciendam ipsius restitutionem.

319. Quod igitur ratione damni defuncto illati in vita, aliisque bonis corporis, Confessario debet commendari homicidæ, est ut per opera pœnitentiæ satisfaciatur Deo, quem gra- titer offendit: itemque defuncto id ipsum damnnum passio, compensationem faciat: quæ quidem probabiliter præsum- pta voluntate ipsius faciendæ est in piis operibus, prout pruden- s arbitrarus fuerit, spectatâ qualitate defuncti. Efficit tamen hæredibus ipsius faciendâ compensatio in pecunia, si ille id expresserit, vel de voluntate ipsius id esset potius creden- dum, quam aliud: ut si disposuisset si scilicet quid pro anima sua fieri vellet; & hæredes relinquat filios pauperes. Plenius de talium damnorum restit. differentem vide Molinam in sequen. disput. 88.

320. Aduerte autem deduci ex cap. fin. De sepul. uris, talem homicidæ obligationem restituendi, transire ad hæredes, ipsius. Quod & ratio postulat, quoniam ea est debiti iure natura- li, ex damno iniuste dato contracti: quandoquidem corporis damna non minus sunt verè damna recompen- sanda, quam damna rerum externarum (ut patet ex his vexationibus & molestiis corporis) quæ quis pertulerit iniuste deentus in carcere, aut in exilium missus. Unde ad recompen- sationem quoque illorum, bona eius, à quo illata sunt, obligata manet post mortem ipsius, nisi viuentis tali suo debito satisfecerit. Quia igitur hæredes ut in lucrosis, sic & in onerosis succedunt: si homicidæ non fecerit in vita propositam satisfactio- nem ad quam tenebatur, hæredes ipsius tenentur defectum illius supplere.

Aduerte præterea procedere, non modò cum quis proximum iniuste occiderit priuata autoritate; sed etiam cum autoritate publica: ut Iudex per sententiam iniquam, & testis per falsum testimonium, aut maliciosè tactam verita- tem: nam enim hoc, quam illo modo contra iustitiam peccat. Item non modò cum occiderit commissione homicidij, sed etiam cum omissione defensionis, quam ex officio exhibere tenebatur proximo, nec exhibuit cum posset. Ratio est, quia subtrahit illi quod suum est, in eoque perinde facit illi iniuriam, ac detrahendo aliud, per quod vitæ suæ consulere- ret.

Aduerte adhuc procedere; quantumcumque alius tunc esset eundem occisurus, nisi ipse occidisset: quoniam ea circumstantia non impedit, quominus verè sit causa damni iniuste illati: licet enim inferretur sine ipso, non est tamen ab alio, sed ab ipso illatum. Verum tamen ut bene notat Petrus à Naur. in præced. num. 77. si occisus tunc erat aliqui morte iusta de medio tollendus, non esset obligatio restituendi: quia ipsum tunc occidendo etiam iniuste, non inferretur damnum pecunia estimabile (nisi forte ex acceleratione incurre- retur aliquod detrimentum quod vitaretur morte iusta) cum tam brevi tempore nihil esset lucraturus: neque vitæ momẽ- tum quo tunc ei præreptum est, alicuius talis estimationis censetur dignum. Superest difficultas, An prædicta locum habeant in eo qui occidit defendendo se, sed modum defen- sionis excessit.

Explicatio tertie difficultatis, Ad quam restitutionem tenetur, qui alium occidit defendendo se quidem, sed excedendo modum iuste defen- sionis.

SECTIO III.

321. Hæc continetur sequentibus propositionibus quas habent etiam Lud. Molina tract. 3. & Leonard Lessius. li. 2. De iust. & iure: hic cap. 9. dubit. 21. & ille. disput. 81. Quibus præmittendum est, eum qui aggressorem seu volentem priuata autoritate mortem inferre, aut res alienas iniuste tol-

lere, occidit ad necessariam vitæ suæ vel alienam defensionem iustam, non teneri restituere: quia cum vniciuique sit iure natura- turæ permittum vitam suam & alienam defendere aduersus aggressorem iniustum; non sit ipsi iniuria, si occidatur, cum id fuerit ad eandem defensionem necessarium. Unde intel- ligitur nec incurri tunc obligationem ad restitutionem; cum non interuenierit iniustitia. Aduerte verò obiter, quod dicitur de iusta vitæ defensione, in hac re intelligendum pariter esse de iusta defensione rerum. De qua vtraque quædo con- tingat, in sequen. libro 21. cum exponetur ratio De peccatis iudicandi ex Decalogi præcepto Non occides.

322. Prima autem propositio est: A restitutione excusari eum qui provocatus ad pugnam occidit provocantem, quantumcumque defensionis modum excedat. Ratio est, quia licet talis occisio iniusta sit respectu Dei, qui est vitæ Dominus: & Res- pub. cui cuius admittitur: non est tamen respectu occisi, quicquid voluntariè exposuerit se periculo talis damni, censeri potest reuocantem se iuri perendi illius restitutionem.

323. Secunda propositio est: Occidentem eum qui sine pro- uocatione dat iniustam occasionem rixandi ac pugnandi: si ita iustam defensionis moderationem excedat vt mortali- ter peccet, obligari ad restitutionem. Huius ratio est, quod tali modo occidenti, damnnum illatum impuatur, tanquam ei qui dolo, seu lata culpa illud intulit; utpote qui ab eo inferendo non cauerit sibi, quantum potuit & debuit. Quamquam si in foro externo, Iudicis sententiâ iusta absoluitur, ad dam- norum restitutionem minime teneri in foro conscientie late docet Molina in cit. disput. 81. à numero 7.

Tertia propositio est: Eundem teneri quoque ad restitu- tionem si persuadens sibi alium velle desistere à pugna, ipse desistere nolit. Ratio est, quia tunc nullam habet necessita- tem ad defensionem suam inferendi damna aggressori. Quapropter ex tunc secuta, tanquam ab ipso iniuste illata, tenetur resarcire.

324. Quarta propositio est: Non teneri ad restitutionem eum qui ab altero iniustus illum occidit defendendo se cum debita moderatione, etiam si potuerit fugiendo, aut alia simili ratione declinare pugnam. Ratio est, quia quantumuis contra charitatem peccauerit declinando periculum vitæ proximi: non tamen contra iustitiam: quia nemo ex sua malitia qua vult alterum inuadere, acquirit ius per quod ad fugam aut aliud eiusmodi, iniustus obligetur ex iustitia. Postquam igitur pugnare cepit, interficiendo aut vulnerando cum moderazione inculpate tutelæ, non lædit ius alienum, sed vitur suo.

Adde ex Molina sub initium disputationis 81. si in eiusmodi euentu contingat iniustus occidi aut vulnerari ab aggressore, hunc aut hæredes ipsius (non obstante quod ab illo in conflictu maiora forte damna acceperit) teneri ad integram restitutionem damnorum quæ eidem iniusto intulerit. Ratio est: quia iniuste illata resarcienda sunt restitutione: neque cen- senda sunt compensari per ea quæ iniustus iniustori intulerit: quia iniuste illata, nullam compensationem requirunt ex iustitia. Quæ de causa vt tractat Molina in sequen. disput. 82. duellantes licet confiligendo peccent grauissimè; tamen non tenentur sibi mutuo retalere damna, quæ alter alteri sic confiligendo intulerit. Et confirmatur quia volenti non fit iniuria; vterque autem vult pari ratione exponere se periculis damnorum, quæ ex tali certamine sequuntur.

325. Quinta propositio est: Nec ad restitutionem teneri eum qui iniustioni causam dedit per contumeliam, aut aliam iniuriam: si ipsemet iniustus, defendendo secum moderazione inculpate tutelæ iniustorem occidat. Ratio est, quia talis ex iustitia tenetur tantum offerre satisfactionem pro illata iniuria; non autem permittere se alacrius voluntati sine defensionis propriæ vitæ: sibi ita permittit, vt si in ea debitam moderazione seruans, occidat iniustorem, non peccet contra iustitiam. Ratio est, quia vitur iure sibi à natura concessio defendendi vitam suam contra volentem iniuste eam auferre. Nec obstat contumelia aut alia iniuria illata: quoniam ea non daturus occidendi autoritate priuata; nec admittit ius vitam defendendi. Talis enim ademptio iuris contingit tantummodo, cum quis ob crimen admissum capitur autoritate publica à ministris iustitiæ: in quo casu licitè impugnat; illicitè

illicitè

illicite se defendit. Idem alii cit. Petr. à Nauar. docet l. 2. De restit. c. 3. n. 362.

325. Superest monendum quod idem Molina tractat in citat. tract. 3. disp. 86. cum contingerit homicidium imputari innocenti, homicidam ex iustitia teneri refundere ei quicquid consentaneè ante traditæ doctrinæ, compellatur solvere pro damnis per idem homicidium datis; non item resarcire cætera illius detrimenta ac damna: siue factorum à se sumptuum ea de causâ, siue lucri cessantis, aut damni emergentis; siue perpeffarum molestiarum aut torturæ, aut etiam mortis: nisi occidendo intendere talem imputationem aut vteretur ipso invito, aliqua re, *vt ense, ipsius, vnde ortum fit indicium aduersus illum*, propter quod criminis author habeatur. Cuius moniti prior pars probatur, quia tunc innocens soluit id quod non debet, sed homicida: quem cum leuet onere restituendi, tanquam negotium ipsius gerens solvendo, is sanè tenetur refundere pro se solum.

Pars verò altera probatur: quia homicida suo illo homicidio, non sicut innocenti causâ, vt homicidium illi imputaretur, ac pareretur omnia illa detrimenta: sed solum fuit occasio eiusmodi imputationis, ex qua secutus est, vt ipse talia pareretur. Quia autem est solum occasio, vt alicui ab aliis damna inferantur, non item causa, etsi peccet contra charitatem non euitando talem occasionem, sicut deberet: non tamen contra iustitiam; ideoque non tenetur ad eorumdem damnorum reparationem.

Exceptio autem addita, Nisi intenderit, &c. probatur quoad priorem partem: quia homicidam occidendo eâ intentione vt homicidium alicui certè imputetur, non solum habet rationem præbentis occasionem damnis illi sequentibus; sed etiam causâ moralis eorumdem damnorum. Nam cum actus morales à fine ac intentione speciem sumant; executio homicidij eo fine & intentione facta vt imputaretur alteri, qui adduceretur in discrimen damnorum, quæ ex eâ imputatione sequi nã sunt, moraliterque sequuntur: iniustitiam continet, non tantum respectu occisi, sed etiam respectu innocentis cui homicidium imputatur, & obeam imputationem varia damna inferuntur. Quare inducit obligationem hac resarciendi restitutione, perinde ac illata interfecto. Quoad posteriorem partem verò, eadem exceptio probatur quia homicida ad occidendum vtens gladio, aut alia re alterius ipso invito (saltem præsumptè, vt regulariter fit) iniustè illum exponit periculo, vt talis rei indicio imputetur illi homicidium, vnde fiat vt afficiatur diversis damnis quæ cum secuta fuerint, is tanquam iniustus author eorum, tenebitur illa resarcire.

Pars altera capituli. De obligatione ad restitutionem ob constuprationem Virginis.

326. **A**D huius explicationem aliquot propositiones trademus. Prima est, Si stuprum cum deliberato puellæ consensu peractum est, nullam esse obligationem faciendi ei restitutionem. In hac consentiunt D. Anton. 2. par. tit. 5. cap. 6. Nauar. in Ench. cap. 16. num. 16. Sotus lib. 4. De iust. & iure quæst. 7. artic. 1. ad 2. quos in lib. 2. De restit. cap. 3. num. 434. Petrus à Nauar. sequitur: quia vt habet regula iuris in 6. Scienti & consentienti non fit iniuria, neque dolus. Obligatio autem ad restitutionem est ob iniuriam resarciendam. Neque est quod quis opponat virginem non esse simpliciter dominam claustrij virginalis: ideoque iniuriosam esse deflorationem ipsius, quantumcumque fiat ipsa consentiente. Facile est enim respondere, quod cum in talem iniuriam si qua ei fiat, ipsa consentiat, nulla oriatur restitutionis obligatio: sicut nec qui alteri brachium amputat de ipsius consensu tenetur ad ullam restitutionem, quantumcumque consentiens, brachij sui non sit dominus.

327. Secunda propositio: Si consenserit virgo blanditijs & precibus prouocata, nec tunc dari obligationem ad restitutionem. Hęc conceditur quidem communiter si preces fuerint leues: sed si fuerint importunæ, præterquam quod in foro exteriori deflorans condemnatur ad satisfactionem faciendam, secundum dispositionem cap. primi De adulterio: non desunt qui in foro quoque interno ad eam teneri existiment, vt meminit Petrus à Nauar. in seq. num. 443. Verum cum eodem conuenienter n. 444. & Molina De iust. & iure tract. 3. disput. 106. concl.

tunc etiam procedere allatam propositionem: neque defloratorem obligari ad compensationem faciendam virginis, quam tantum precibus munusculis, & blanditijs afficiuis induxit ad consentiendum sibi: quia talia non minuunt sed potius augent liberum, cum non inferant vim, sed alliciant. Sicut ergo qui precibus afficiuis & munusculis officium aut aliud huiusmodi obinet, nec committit iniustitiam, nec tenetur ad restitutionem: ita nec qui puellam similiter induxit ad sibi consentiendum; quandoquidem ipsa talem habuit consensus libertatem, qualis sufficeret ad pecuniarum donationem, quam quis fecisset existens sui iuris, & donare valens.

Quæ tamen doctrina, vt idem à Nauar. num. 445 sequi monet, non procedit, quando prædictæ preces essent afficiuis hominis à quo puella nequiret dissentire sine incommodo, vt si is esset dominus à quo beneficia sperat: vel Princeps à quo fauorem; quoniam tunc censetur interuenire metus quidam reuerentialis; qui, esto non causet inuoluntarium: minuit saltem liberum, iuxta illud quod preces principum iussa dicuntur esse atque cogere. Quinimo licet puella consenserit omnino liberè, naturali tamen æquitate consentaneum est, vt aliquid ei detur, præsertim si alioqui neque à maritum inuenire, prout loco cit. habet Sotus. Si quaras, An eadem propositio locum habeat, quando puella naturali verecundiâ, metue in spectro à natura, neque extrinsecus incusso, id negare non audeas, copiam fecit sui, stupratore tale quid satis aduertere. Respondetur negatiuè: quia tunc non est consensus liber. Quod quidem si stuprator aduertere non poterit, inuincibilis ignorantia excusatur eum ad restitutionem, vt & peccato iniustitiam: quale se committere, nullo modo sciuit; nec satis potuit scire.

Tertia propositio: Quando per vim aut fraudem virgo deflorata est, tunc defloratorem teneri ad restitutionem. Hanc D. Thomas attigit 2. 2. quæst. 154. art. 6. ad 3. & tenent D. Anton. & Nauar. citati, itemque Syluester & Couar. ille in verbo Luxuria quæst. 5. & hic in Epitome 4. decret. part. 2. cap. 6. §. 8. num. 15. per cap. 1. & 2. De adulterio. Et confirmatur ratione: quia tunc puellæ per iniuriam damnum irrogatur; in quod, cum non consentiat, resarciendum est restitutione. Qualem verò oportet eam esse, explicatur sequentibus propositionibus. Quibus præmittendum est, quod stuprator, vel stupratæ nihil omnino de matrimonio cum ea contrahendo promiserit; vel de eo illi fidem dederit: & rursus, vel vero animo promittendi, talem fidem dederit, vel animo tantum deceptorio:

Quarta igitur propositio est: Quod si nihil de matrimonio actum est, deflorans teneatur solum restituere virginis damna quæ ei intulit: nempe quantum ab bitrio prudentis æstimabitur nocuum esse, talem mulierem, attenta ipsius qualitate, corruptam esse; & quantum fama illius periclitatura sit, & quanto pluribus indigeat vt nubat equè bene, quàm si non esset stuprata, aut quod debeat manere in nuptia, vel exponere se periculo verecundiæ & molestiæ, quam eadè causa per exprobrationes & contemptus pati poterit à marito. Hęc propositio de se patere videtur: nisi quod in contrarium obicit possit ex cap. 1. & 2. De adulterio: quod debeat illam accipere in vxorem. Cui obiectioni satis fit per illud quod notatum est à Syl. ante memorato: sic accipiendos esse textus illos, vt obligent tantum post sententiam Iudicis.

Potè si omnia damna prædicta cessarent: vt quia stuprum suū secretum, & stuprata aque bene nupsit, ac si non fuisset violata: neque vis suspicatus est stuprum. illorum periculum cui puella exposita fuit, non inducere obligationem ad restitutionem, docent Petr. à Nauar. in li. 2. De restit. in 4. p. 3. c. dub. 4. & Mol. in concil. 8. & 9. Et ratio est, quia nec iniuria à damno præcisa, nec periculum damni hoc non secuto reipsâ, inducit obligationem ad restitutionem: etiam si illud antequam transiret, potuerit deduci in pactum, sicut deduci solet periculum lucri cessantis aut damni emergentis, vt pro illo subeundo, accipiat pretium solvendum, siue damnum fuerit reipsâ secutum, siue non. Adde cessantibus alijs damnis, compensatio nem iuxta prudentis arbitrium faciendam esse pro claustro virginitalis ru pro. Hoc enim vt perinde ac cætera corporalia damna, æstimabile est per eunâ, ideoque perinde compensandum est: quod à Francisco à Victoria notatum, commendat Nauar. in Enchir. c. 16. n. 19.

Quinta propositio est. Quod si virginem defloras, se eam in vxorem ducendum promittit animo promittendi, etiam si nulla vis illi fuerit allata, tenebitur omnino adimplere promissum; ita vt non satisfaciatur aliter, vt pecunia, totum illud damnnum velit ei compensare, nisi ipsa tali compensatione sit contenta. Probat: quia illi non consentit in stuprum pro pecunia, qua damnnum compensaretur: sed vt stuprator contraheret cum ea matrimonium, ideoque rationabiliter est iniuria in eo, quod nolit aliam compensationem acceptare: sed gaudere velit iure ad ipsum matrimonium sibi quasito per promissionem: quæ cum habeat modum contractus adimpleri ex sua parte, debet quoque impleri ex parte alterius. Hæc autem locum habent etiam si deflorans sit valde inæqualis ac superioris conditionis: quia cum sponsalia ab inæqualibus contracta de se valida sint: præsertim in proposito casu, in quo excessus non impedit, vt pote quem donat is qui illum sciens, vult nihilominus contrahere, ipsaque sponsalia in compensationem stupri celebrare. Vbi aduerte, quod Thomas Sanchez tractat libro primo de iurisdictione de quarta ideo sponsalia non obstante excessu conditionis valida esse, quod illius donationem facere censetur, qui probè eundem sciens, nihil vult eo non obstante contrahere.

Quando igitur ob stuprum promissio fit de contrahendo matrimonio, & femina implet quod ab ea exigitur, stuprator teneatur stare promissioni, atque adeo illam ducere in vxorem. Quod si aliam ducat de facto, aut a sacros ordine suscipiat: aut teandalum, alidue iustum impedimentum talis matrimonij interueniat, non sufficit vt impleat illa quæ in superiori propositione notata sunt: sed teneatur stupratæ tantum in compensationem addere, quantum eius intererat habere ipsum in maritum, propter nobilitatem ipsius vel diuitias, aut quoduis aliud commodum. Ratio est quia femina per promissionem sibi factam acquisiuit ius ad rem promissam, tanquam ad aliquid sibi debitum ex iustitia. Vnde stuprator contrahens tali iuri, reddendo impossibilem promissionis executionem, tantum damni iniulit, quantum femine intererat habere ipsum in virum. Eigo teneatur id ipsum illi compensare, nisi forte contigerit eam cum alio fornicari: quia per superuenientem fornicationem exingueretur obligatio eam ducendi: cum matrimonij promissio fiat sub intellecta conditione, quod non frangeretur fides, fornicando cum alio. In dubio autem an ea frangerit illi fidem, teneatur implere promissam, nisi mulier valde infamata esset de tali culpa, & infamia esset multum verisimilis. Idem dic de ea quam nuptias promittens putabat virginem esse nec erat cum si corruptam sciuisset, nunquam talem promissionem fecisset. Damna verò inde secuta debet ipsa sibi imputare eo nomine, quod pactum iniurie mala fide celando suum defecum.

Sexta propositio est: quod si deflorans virginem, ei promissit quidem, sed animo deceptorio se illam accepturam in vxorem, tenebitur in conscientia stare promissio: nisi ex coniecturis illa potuerit facile aduertere ipsum nihil serio promittere: sicut potest ex eo quod loquatur inconstanter, aut vtatur verbis ambiguis, vel nimis exaggerationibus: adeo vt ipsa potius deceptionem fingere præsumenda sit, quam decepta esse. Pro qua propositione, plurimos auctores Thomas Sanchez citat in eodem libro disput. 10. quest. 1.

Probat: quia tunc celebratus est contractus inter puellam & stupratorem, vt pro eo quod ei promittitur faciat copiam sui: vnde ipsa implente contractum ex vna parte, obligatio est implendi illud quod in compensationem promissum fuit: non obstante quod promittens deceptorie egerit: cui sua faus commoda, & alteri sincere agenti incommodo esse non debet. Vnde ob rationem in præcedenti propositione allatam, neque in hoc casu stuprator satisfecerit, si femina renuente, vellet damnnum compensare tantum in pecunia.

Concedendum est nihilominus, quod si ille qui animo deceptorio matrimonium promissit ob stuprum, esset femina adeo inæqualis, vt ea aduertere deberet ipsum habere se deceptorie: non esse obligationem ducendi illam in vxorem. Quod post D. Anton. & Syluestrum à Nauar. in Enchir.

cap. 16. num. 18. notatum probatur: quia cum femina debuerit aduertere non serio sed deceptorie secum agi: neque in tali contractu seruetur æqualitas, non datur obligatio illam implendi, nisi interuenierit iuramentum, quod seruandum erit ob Dei reuerentiam: vt si Princeps aut alius valde nobilis promittat filie pauperis agricolæ aut mechanicæ, se ducituram illam in vxorem, si in stuprum sibi consentiat.

Cæterum, licet in tali casu non teneatur quis deceptam ducere in vxorem, teneatur tamen pro damnis illatis satisfacere. Nam de tali femina non videtur iudicandum, quod consentium in stuprum habuerit adeo liberum, vt iuxta præcedentem primam propositionem; pro damnis inde secutis nihil sit ei restituendum: quin potius ea ratione consentiens, censenda est quandam quasi vim passa, tanquam tanto promisso reddita non satis composuit; id quod Nauar. consequenter atigit. Addens idem esse dicendum de casu, quo promissio facta quidem fuerit ex animo, sed impleri non potest vel simpliciter, vel sine grandi scandalo, atque adeo sine peccato: vt cum is qui promissit matrimonium habet votum castitatis, vel habet aliud impedimentum dirimens matrimonium. Quæ quidem tractata aliquanto plenius videri possunt apud Thomam Sanchez in citata disput. 10. & apud Molinam de iust. & iure tract. 3. disput. 106. concl. 3.

Restant tria dubia. Primum est an deflorans virginem teneatur ad aliquam restitutionem faciendam patri, sub cuius cura est eadem virgo. Ad quod D. Antoninus 2. part. titulo 5. cap. 6. §. 1. affirmatue respondet. Sed contrariam sententiam post Sotum merito tenent Petrus à Nauar. in lib. 2. de restitutione & Molina de iustitia & iure tract. tertio ille cap. 3. num. 438 & hic disput. 106. citata concl. 2. Nempe si puella in stuprum consentiat, nullam restitutionem debet patri. Ratio est quia licet patri facta sit iniuria, non est tamen commissa iniustitia specialis fundans obligationem ad restitutionem: quoniam puella sic fuit domina sui corporis, vt potuerit nuptiarum iacturam pati si vellet, adeo vt deflorator patri ipsi nihil abstulerit de suo: nisi agas de damno honoris paterni, aut de incremento dotis patri necessario ad æque bene maritandam filiam, quam si non esset constuprata; quod damnium videri potest restituendum ei à stupratore.

Verum tamen cur ipse potius, quam puella teneri dicatur, nulla apparet ratio, cum sint pares in crimine, ex quo tale patris damnium oritur solum per accidens: seu quia accidit ipsam personam esse stupratæ, proximè coniunctam. Hoc ipsum ibidem notans Molina, excipit casum in quo stuprator detegeret stuprum occultum: quia tunc censetur talis damni causa per se. Quæ eadem ratione responderi potest ad dubium. An adulter teneatur aliquid restituere marito adultere, quando partus non est secutus ex adulterio.

Alterum dubium est. An ille qui accessit ad eam, quæ in populo habebatur virgo, sed reuera non erat, teneatur ad restitutionem ante propositam. Ad quod videtur respondendum cum eodem Petro à Nauar. in seq. nu. 448. & 449. quod si talis femina sponte consentit, ille ad nihil teneatur, nisi factum fuerit occultum, ipseque eam prodiderit, vel alia ratione iniuste infamarit: maxime verò deceptam facta promissione matrimonij: quia tunc tanquam iniustus damnificator teneatur ei providere de dote, vel aliâ viâ satisfacere. Idem iudicandum est de eo qui accessit ad viduam bonæ famæ.

Præcipua autem difficultas est, an teneatur accipere in vxorem illam, quam corruptam esse sciens, vt induceret ad consentiendum sibi, matrimonium ei promissit deceptorio animo, eaque illi fecit sui copiam. De qua difficultate Sanchez in eadem disput. 10. quest. 4. in vtramque partem ait hores citat: ipsque merito assentitur qui negantem sequuntur ob nãmiam inæqualitatem inter iniuriam per vnam copulam cum corrupta, & compensationem per matrimonium cum ea contrahendum. Excipit ille vnum casum: nempe quando femina bonæ famæ tantam infamiam ex illa copia contraheret, vt ea redderetur inepta ad aliud matrimonium: quia damnium iniuste illatum non possit aliter refarciri, nisi accipiendo eam in vxorem.

Tertium dubium est, An si ille qui animo seu vero seu facto promissit puellæ matrimonium si copiam sui faceret, & antea vouisset religionis ingressu teneatur stare promissio. Ad

quod

quod respondendum est; teneri, si puella ipsa de tali voto nihil omnino sciat: quia illi iniuria fieret: ex qua eiusdem voti adimpletio redderetur illicita: perinde ac si uouisset in elemosinam dare centum, quod prestare nequeas nisi frustra: do me eo, quod debes mihi ex iustitia. Secus esset verò, si puella sciens promittentem habere votum religionis, quia mala fide contrahens non potest petere nuptias, quas scituit iniri non posse bonâ conscientia.

CAPVT XXIII.

De obligatione ad restitutionem damni illati proximo, in bonis honorariis,

SVM MARI VM.

- 335 Fama alteri ablata restituenda est sub mortali, cum omnibus dānis inde subsecuta: & quo modo.
- 336 Ad quid teneatur qui infamauit seipsum.
- 337 Obligatio ad restitutionem fame requirit, tum ut fama sit lesa, tum ut iniuste sit lesa, tum ut non sit recuperata, nec condonata.
- 338 Condonatio infamatori facta, illicita quidem est, cum infamatio vergit in damnum aliorum: est tamen valida.
- 339 Exceptio casu quo famam sic perditam illi aliunde habuissent, quā ex ipso condonante.
- 340 Decem casus in quibus non est obligatio restituendi famam ablatam.
- 341 Diferentia modi faciendi restitutionem, cum quis infamatus est de falsorum nomine, & cum de vero, sed occulto.
- 342 Diffusio an cum infamator non potest famam restituere, teneatur compensationem facere in pecunia, cuius pars negans probabilior iudicatur.
- 343 Illius quaedam moderatio, duos casus continens.
- 344 Interdum tanta, ac nonnunquam maior restitutio faciendā est ob lesam famam dicendo verum, ac dicendo falsum.
- 345 Res inferioris ordinis, non sunt restituendæ cum iactura rerum superioris ordinis.
- 346 Res eiusdem ordinis restituendæ sunt cum iactura rerum eiusdem ordinis: quod in vno casu patitur exceptionem.
- 347 Quando fama possit, aut non possit restitui laudando infamatum.
- 348 Obligatio ad restitutionem fame non transit ad heredes infamatoris.
- 349 Accusatus in iudicio, si innocens sit, aut crimen ipsum occultum sit, non tenetur ad restitutionem fame, si ob ipsius negationem accusator infamiam contraxerit.
- 350 Quod pariter dicendum est de denunciato, respectu denunciatoris, nisi ille criminofus sit, & hoc iuste denuntiet.
- 351 Quid tenendum sit de restitutione fame, per compensationem lesionis mutua.
- 352 Condonatio restitutionis fame non colligitur sufficienter ex familiaritate.
- 353 Ad quid teneatur infamator, quando infamia ab ipso exorta, facta est publica.
- 354 Restitutio honoris condonari potest, neque ad eam de necessitate requiritur venia petitiō.
- 355 Fieri debet non tantum ab inferiori vel equali, sed etiam à superiori, & quomodo.
- 356 Interdum ad eam aliquid amplius requiritur, quam venia petitiō.
- 357 Restitutio istiusmodi, faciendā est priuatim, cum lesio honoris fuerit secreta, publicè verò cum publica.

Restitutio resarciendum damnum inferitur proximo in bonis honorariis, tum ledendo famam ipsius per detractionem; tum etiam ledendo ipsius honorem per contumeliam, cōtra octauū titulum Decalogi præceptum: ideoque caput istud, sicut præcedens distinguemus bipartitō: acturi in priore parte de obligatione ad restitutionem fame, & in posteriore de obligatione ad restitutionem honoris.

PRIOR PARS CAPITIS.

De obligatione ad restitutionem fame.

Quatuor modis fama potest iniuste auferri: 1. falsum crimen imponendo: 2. detegendo crimen verum quidem, sed omnino occultum: 3. tegendo crimen nostrum verum, ut alter habeatur calumniator: 4. referendo alterius crimina audita, dicendoque se audita referre.

Qui autem famam auferit, tenetur ad restitutionem tam illius ablatæ, quā aliorum damnorum ex infamia secutorum tanquam si qui damni causam, & per consequens, damnum ipsum dederit ex cap. fin. De iniuriis. In qua re omnes conuenire notat Petrus à Nauarr. lib. 2. De restit. cap. 4. num. 375. Addens dubium nihilominus esse, an teneatur ad integram restitutionem talium damnorum secutorum. Quod quidem Nauarr. in Enchir. cap. 18. num. 43. distinctione explicandum censet: nempe si talia damna illata sint in bonis iam acquisitis; ut in officio quod ob talem infamiam ablatum est, integram restitutionem faciendam esse. Si verò in bonis nondum acquisitis, ut cum per infamiam, impeditur quis ab officio vel beneficio obtinendo, tunc esse faciendam restitutionem arbitrio boni viri: nisi forte remediatio facta esset ad debitum finem, & cum debitis circumstantiis arbitrio boni viri: quia tunc non esset detractio peccatum iniuriosum, propter quod fama iniuste ablata restituenda sit ex iustitia.

Non esse distinguendum in hac re inter eum qui falsum & eum qui verum sed occultum dicendo infamarit, quia hic sicut & ille est principalis causa eiusmodi damni: quandoquidem non contigisset crimine manente occulto: ita ut reuelans ipsum perinde sit principalis causa eiusdem damni, ac ille est incendij, qui ignem propè rectum cineribus deregit, & flante vento, proxima corripit & incendit.

Iam quòd obligatio restituendi famam, sit sub mortali, probatur à maiori: quia enim melius est nomen bonum quam diuitie multæ. Proverb. 22. certè si obligatio restituendi ablatas diuitias, est sub mortali, erit & restituendi famam ablatam: in quam sententiam aliquot auctores commemorat Petrus à Nauarr. in præced. num. 364. Quam habere locum etiam in crimine de quo alter infamatus est, verum sit, dummodo occultum: intelligitur ex eo, quod infamator tunc quoque causa sit efficax damni ex infamatione secuti: non secus ac si feram, quam alter malè quidem in propriam domum induxisset, sed bene clausam seruauerit, ille referat malitiosè ostio, & emitteret: ei enim ut causæ principali impuraretur damnum, quod fera ipsa inferret. Cuius exempli vis in eo est, quod ut fera non reclusa, naturaliter damnofa est; sic & crimen euulgatum, moraliter sit aptum varia impedire commoda, & accersere incommoda.

Quod autem obligatio restituendi non habeat locum si quis non alterum, sed seipsum infamauerit: memoratus auctor consequenter num. 367. docet ex eo, quod talis non peccet contra iustitiam: quæ est ad alterum non ad seipsum etiam si peccet contra charitatem, si sit persona in dignitate constituta, ex cuius fama commodum, ex infamia damnum subditis proueniat. Cui damno tenetur quidem obuiare, cessando à peccato publico, & satisfaciendo scandalizatis: non tamen ex iustitia, sed solum ex charitate, contra quam reddidit se ineptum ad commodum proximi curandum: eadem scilicet ratio qua ille qui prelatitiam recusauit: ex quo fit ut nequeat prodesse proximo, sicut acceptans profuisset.

Porro cetera quæ ad famæ restitutionem pertinent reuocari possunt ad tria capita: quorum primum est de conditionibus quæ debent adesse, ut ille qui aliquem diffamauit, teneatur famam ei restituere, & damna ex infamia resarcire: secundum est, de casibus in quibus non tenetur quis famam ablatam restituere: tertium, de modo quo faciendā est famæ restitutio.

De conditionibus requisitis ad propositam obligationem.

SECTIO I.

Tres traduntur conditiones requisitæ ad obligationem restituendi famam, de quibus Lud. Molina de iust. & iur.